

› Nytt om navn

Arve Lystad. Foto Erik Sinding-Larsen

Jørg Mørland. Foto Folkehelseinstituttet

Kirsti Ytrehus. Foto Elisabeth Øvreberg, Universitetet i Tromsø

Arve Lystad utnevnt til ridder av 1. klasse

Professor emeritus Arve Lystad (f. 1932) er utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for sin innsats innen sykehushygiene, smittevern og infeksjonsovervåking.

I begrunnelsen for utnevnelsen omtales Lystad som «den person som har betydd mest for utviklingen av moderne sykehushygiene i Norge» og som «en offentlig, synlig talsperson som har stått for en nøktern, kunnskapsbasert smittevern-rådgivning».

Lystad tok medisinsk embetseksamen i Oslo i 1957 og ble godkjent spesialist i medisinsk mikrobiologi i 1963.

Han var avdelingsoverlege ved epidemiologisk avdeling ved daværende Statens institutt for folkehelse, og var hovedansvarlig for oppbyggingen av det norske meldingssystemet for smittsomme sykdommer – MSIS. Dette systemet fungerer i hovedsak på samme måte i dag som da Lystad bygde det opp, for over 40 år siden.

Som leder for helsedirektørens rådgivningsgruppe for hivepidemien hadde han også stor innflytelse på norsk hiv/aidsforebygging.

Han var medlem av et stort antall offentlige komiteer som avga innstillinger og utredninger om smittevern, og han var i mange år rådgiver for Verdens helseorganisasjon på smittevernområdet.

Utover dette underviste han over 30 årganger av medisinstudenter i infeksjonssykdommer og mikrobiologi. I tillegg hadde han ansvaret for utdanning av landets hygienesykepleiere og deltok i utdanningen av en generasjon helsesøstre. Han sørget også for at hans kunnskaper kom andre til gode gjennom artikler, lærebøker og, ikke minst, gjennom utallige veiledningsartikler i MSIS-rapporten.

Jørg Mørland utnevnt til ridder av 1. klasse

Professor dr.med. Jørg Mørland (f. 1941), divisjonsdirektør for rettsstoksikologi og rusmiddelforskning ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, er utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for sin innsats for klinisk farmakologi og rettsstoksikologi.

Mørland tok medisinsk embetseksamen i Oslo i 1962, tok doktorgraden i 1975 og ble godkjent spesialist i klinisk farmakologi i 1989.

Han blir ofte intervjuet i mediene om farer og skader forbundet med rusbruk, og særlig om bilkjøring i alkoholpåvirket tilstand. Dessuten møter han ofte som sakkyndig rettsmedisiner i straffesaker.

Jørg Mørland ble instituttsjef for Statens rettsstoksikologiske institutt (SRI) i 1979, og divisjonsdirektør i Divisjon for rettsmedisin og rusmiddelforskning da SRI i 2003 ble slått sammen med Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Mørland har brakt det norske fagmiljøet innen klinisk farmakologi og rettsstoksikologi opp på et høyt internasjonalt nivå. Han benyttes i dag som fagekspert både i nasjonale og internasjonale fagmiljøer, og av myndighetene både i Norge og i andre land. Med sin enorme arbeidskapasitet har han gjennom hele sitt yrkesliv deltatt aktivt i store forskningsprogrammer innen rusmidler og trafiksikkerhet og innen nevrobiologisk avhengighetsforskning. Mørland har bygd opp en kvalitetssikret organisering av den sakkyndige virksomheten innen rettsstoksikologi, og han har vært helt sentral i arbeidet med å kunne tilby tjenester av meget høy kvalitet til rettsapparatet i Norge.

Nasjonalforeningens Hjerterpris til Kirsti Ytrehus

Kirsti Ytrehus (f. 1953), professor ved Universitetet i Tromsø, er tildelt Hjerterprisen 2012 fra Nasjonalforeningen for folkehelsen for sine betydelige resultater innen hjerte- og karforskningen.

Hennes forskning dreier seg blant annet om å identifisere hvilke molekulære og cellulære prosesser som karakteriserer slik tilpasning som fører til at noen hjerter tåler mer enn andre hjerter.

– Vi har allerede identifisert noen slike nøkkelmekanismer som gjør hjertet mer tolerant ved truende infarkt. Dette kan få betydning for medikamentell behandling i fremtiden, sier Kirsti Ytrehus.

Hva skjer i hjertet og på hvilken måte blir det skadet når noen får et hjerteinfarkt? Etter tiår med forskning er det fremdeles ikke klart hva som skjer i hjertets celler når blodforsyningen til en del av hjertet stopper. Årets Hjerterpris-vinner, Kirsti Ytrehus, arbeider på den internasjonale forskningsarenaen, der verdens fremste hjerteforskere prøver å sette sammen et puslespill for å forklare dette.

12 000 – 15 000 mennesker får hjerteinfarkt i Norge hvert år. 5 000 dør av infarkt årlig.

– Med bedre forståelse av prosessene vil vi vite mer om hva som er bra for den enkelte. Kanskje vil hvert menneske få sin egen behandlingsstrategi i fremtiden. Vi håper også å finne frem til en slags vaksinasjon mot skader på hjertets celler ved et infarkt, sier Ytrehus.

Ytrehus avla medisinsk embetseksamen i Oslo i 1980 og tok doktorgraden i 1988. Hun er ansatt ved Institutt for medisinsk biologi, Kardiovaskulær forskningsgruppe ved Det helsevitenskapelige fakultet ved Universitetet i Tromsø.

Nasjonalforeningens Hjerterpris består av et beløp på 100 000 kroner og et kunstverk utformet av Lise Amundsen.

Melinda Ráki. Foto
Universitetet i Oslo

Karsten Gravdal.
Foto privat

Cøliakiforsker fikk pris for beste avhandling

Melinda Ráki (f. 1973) er tildelt Professor Kreybergs førstepris på 150 000 kroner for å ha skrevet den beste avhandlingen innen eksperimentell patologi de siste fire årene. Prisen blir delt ut hvert fjerde år på skuddsårsdagen 29. februar, og dette var den 11. gangen den ble delt ut.

Melinda Ráki disputerte i 2008 med doktoravhandlingen *Antigen presentation and T cell response in celiac disease*. Hun har gjort et banebrytende arbeid som øker vår forståelse av tarmsykdommen cøliaki. Hun har også utviklet et mulig diagnostisk verktøy som i betydelig grad kan forenkle diagnostikken av denne sykdommen.

Cøliaki er en vanlig sykdom hvor inntak av gluten i brød og andre kornprodukter igangsetter en betennelsesreaksjon i tarmslimhinnen. I sitt arbeid viser Ráki hvilke celler i immunforsvaret som reagerer på glutenproteiner og igangsetter betennelsesreaksjonen. Hun har også etablert metoder for å isolere disse cellene fra tarmslimhinnen for å undersøke cellene nærmere i laboratoriet. For å stille diagnosen cøliaki kreves det ofte at pasientene må provoseres med brød over lang tid hvor man deretter påviser typiske forandringer i vevsprøver fra tarmen. Ráki viser i sin avhandling at det kan være mulig å erstatte denne omstendelige diagnostiske prosedyren med en blodprøve. Etter en tre dagers provokasjon med brød kunne Ráki påvise en unik undergruppe immunceller i blodet hos pasienter med cøliaki, men ikke hos kontrollpersoner.

Arbeidet ble utført ved Immunologisk institutt i samarbeid med Avdeling for patologi ved Rikshospitalet. Melinda Ráki er i dag lege i utdanning ved Avdeling for patologi ved Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet.

Prostataforsker fikk pris for nestbeste avhandling

Dr.med. Karsten Gravdal (f. 1968) ble tildelt Professor Kreybergs andrepris på 75 000 kroner for å ha skrevet den nestbeste avhandlingen innen eksperimentell patologi de siste fire årene, og han fikk også utdelt sin pris på skuddsårsdagen 29. februar.

Karsten Gravdal har i sin doktoravhandling *Angiogenesis and epithelial-mesenchymal transition in prostate cancer* fra 2011 undersøkt biologiske prosesser ved prostatakreft. I sin forskning har han i vevet fra kreftsvulster funnet biologiske markører som har vesentlig prognostisk betydning. Gravdals funn kan vise seg å være et viktig verktøy for i fremtiden å kunne skreddersy behandlingen for den enkelte pasient med kreft i prostata.

Prostatakreft er den vanligste kreftformen hos menn, og sykdommen byr på betydelige diagnostiske og behandlingsmessige utfordringer.

Kreftsvulster vokser i et intimt samspill med det omgivende vevets blodårer og støtteceller. Gravdal viser at blodårenes evne til å dele seg samt uttrykket av proteiner som er viktige for kontakt mellom kreftcellene og de omgivende støtteceller, er viktige biologiske faktorer som har vesentlig prognostisk betydning.

Gravdal tok medisinsk embetseksamen i Bergen i 1993 og ble godkjent spesialist i patologi i 2005.

Doktorgradsarbeidet hans ble utført ved Gades institutt ved Universitetet i Bergen, og han er i dag overlege ved Avdeling for patologi ved Haukeland universitetssykehus.